สรุปบทเรียน
หลักสูตรการอบรมด้วยระบบการเรียนออนไลน์ในบทเรียน
กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ
(PDPA for Government Officer)
ผ่านระบบออนไลน์ Thailand Digital Government Academy (TDGA E- learning)
โดยสถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล
ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)
รอบการประเมินที่ ๒ / ๒๕๖๙
(๓๐ เมษายน ๒๕๖๙ – ๑ ตุลาคม ๒๕๖๙)
โดย นางสาวชนินาถ ตั้งศิริภิญโญ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Officer)

ในยุคดิจิทัลที่หน่วยงานภาครัฐมีการจัดเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนจำนวนมหาศาล การเรียนรู้และทำความเข้าใจ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้ปฏิบัติงานทุก ระดับ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ หรือ PDPA ซึ่งมีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ เช่นเดียวกับภาคเอกชน ภายใต้กรอบของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผู้ปฏิบัติงานทุกคนจึงควร ตระหนักว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไม่ใช่เพียงข้อมูลทางเอกสารหรือระบบสารสนเทศ แต่คือข้อมูลที่สะท้อนตัวตนและ สิทธิของประชาชน ซึ่งต้องได้รับการดูแลอย่างรอบคอบและมีจริยธรรมในการใช้งานเสมอ การเรียนรู้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ไม่ได้เป็นเพียงการทำตาม ข้อบังคับทางกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นการยกระดับมาตรฐานการทำงานของภาครัฐให้โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และ คำนึงถึงสิทธิของประชาชนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA)

๒.เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านการเก็บ ใช้และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

๓.เพื่อเสริมสร้างความตระหนักด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูล

๔.เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมายและยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐ

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักให้แก่ผู้ปฏิบัติงานภาครัฐเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการเก็บใช้และเปิดเผยข้อมูล ส่วนบุคคลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยเน้นการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของข้อมูล ความปลอดภัยของข้อมูลและความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐ

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ทำความเข้าใจความหมายของข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูล อ่อนไหวและสิทธิของเจ้าของข้อมูล เช่น สิทธิในการเข้าถึง แก้ไขหรือเพิกถอนความยินยอม

๒. บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ อธิบายหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล ผู้ประมวลผลข้อมูล และเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงความรับผิดชอบในการกำกับดูแลการใช้ข้อมูลอย่างถูกต้อง

๓. หลักการเก็บใช้และเปิดเผยข้อมูลเน้นการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายมีวัตถุประสงค์ชัดเจน ใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นและต้องมีมาตรการขอความยินยอมอย่างเหมาะสม

๔. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลกำหนดมาตรการป้องกันข้อมูลรั่วไหล การจัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัยและแนวทางปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุละเมิดข้อมูล

๕. บทลงโทษและกรณีศึกษาชี้ให้เห็นผลกระทบและบทลงโทษทางแพ่ง อาญาและปกครอง หากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย พร้อมตัวอย่างสถานการณ์เพื่อเสริมความเข้าใจ

เป้าหมายการเรียนรู้

๑. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของ PDPA ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจนิยามสำคัญ เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว ฐานกฎหมายในการประมวลผลข้อมูล สิทธิของเจ้าของข้อมูล และหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เพราะการมีความเข้าใจพื้นฐานที่ถูกต้องจะช่วยลดความเสี่ยงในการกระทำ ผิดกฎหมายโดยไม่เจตนา และช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายและหลัก ธรรมาภิบาล

๒. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่เป็น “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Data Controller) ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

๓. เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชน การเรียนรู้ PDPA ทำให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองข้อมูล และไม่ละเมิดสิทธิของเจ้าของข้อมูลโดยไม่จำเป็น

๔. เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมายและความรับผิดของหน่วยงาน PDPA กำหนดบทลงโทษทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง หากมีการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเข้าใจจะสามารถ ป้องกันความผิดพลาดที่อาจนำไปสู่การร้องเรียน การสอบสวน หรือการถูกลงโทษ

๕. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านการคุ้มครองข้อมูล (Data Protection Culture) คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และความเป็นส่วนตัว (Privacy by Design)

๖. เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ในบริบทของการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล หน่วยงานภาครัฐมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลขนาดใหญ่ การเรียนรู้ PDPA ช่วยให้การพัฒนา ระบบดิจิทัลเป็นไปอย่างมั่นคง ปลอดภัย และเคารพสิทธิประชาชน

แนวทางการเตรียมตัวสำหรับองค์กร

*** จัดทำนโยบายคุ้มครองข้อมูล (Privacy Policy/Notice)

*** แต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO) หากกฎหมายกำหนด

*** ทำบันทึกรายการกิจกรรมประมวลผลข้อมูล (RoPA)

*** อบรมพนักงานให้เข้าใจแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง

การเรียนรู้ PDPA ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงาน

*** เข้าใจขั้นตอนการขอความยินยอม (Consent)

*** ทราบแนวทางการจัดทำประกาศความเป็นส่วนตัว (Privacy Notice)

*** ปฏิบัติตามหลักการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Data Minimization)

*** จัดการคำร้องขอใช้สิทธิของประชาชนได้อย่างถูกต้อง

เมื่อบุคลากรทุกระดับมีความเข้าใจ PDPA จะสามารถ

*** ป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล

*** รายงานเหตุละเมิดข้อมูล (Data Breach) ได้อย่างทันท่วงที

*** ทำงานร่วมกันอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน

สาระสำคัญของ PDPA

ประการแรก นิยามของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคล นั้นได้ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น ชื่อ–นามสกุล เลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมโยงถึงตัวบุคคลได้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดประเภท “ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความ อ่อนไหว” ซึ่งรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา สุขภาพ ความคิดเห็นทางการเมือง หรือข้อมูลชีวมิติ อันเป็นข้อมูล ที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง จึงต้องได้รับความคุ้มครองในระดับที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง กำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูล ได้แก่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วน บุคคล ซึ่งเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล และผู้ประมวลผล ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งดำเนินการตามคำสั่งของผู้ควบคุมข้อมูล

การกำหนดบทบาทที่ชัดเจนนี้มีความสำคัญต่อการ กำหนดความรับผิดและขอบเขตหน้าที่ตามกฎหมาย

ประการที่สาม การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีฐานกฎหมายรองรับ (Lawful Basis) เช่น การ ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล การปฏิบัติตามสัญญา การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ หลักความชอบด้วยกฎหมาย ความโปร่งใส และการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Data Minimization) เป็นหลักการ สำคัญที่ผู้ควบคุมข้อมูลต้องยึดถือ การเก็บข้อมูลเกินความจำเป็นหรือใช้ข้อมูลนอกเหนือวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ อาจถือ เป็นการละเมิดกฎหมายได้

ประการที่สี่ กฎหมายรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลหลายประการ ได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิใน การขอแก้ไขให้ถูกต้อง สิทธิในการขอลบหรือทำลายข้อมูล สิทธิในการระงับการใช้ข้อมูล และสิทธิในการถอนความ ยินยอม สิทธิเหล่านี้สะท้อนหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในความเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นหลักการ พื้นฐานในระบบกฎหมายสมัยใหม่

ประการที่ห้า การบังคับใช้และบทลงโทษทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ หน่วยงานและองค์กรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของ ข้อมูลทั้งในเชิงทรัพย์สินและชื่อเสียง ดังนั้นการกำหนดความรับผิดที่ชัดเจนจึงเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิ อย่างเป็นรูปธรรม

โทษทางแพ่ง : จ่ายค่าสินไหมทดแทนจริง และอาจบวกเพิ่มสูงสุด ๒ เท่าของค่าเสียหายจริง

โทษทางอาญา : จำคุกสูงสุด ๑ ปี หรือปรับสูงสุด ๑ ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ปรับสูงสุด ๕ ล้านบาท

กล่าวโดยสรุป กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การทำความ เข้าใจหลักการสำคัญของกฎหมายดังกล่าว จึงมิใช่เพียงการปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมาย เท่านั้น หากแต่เป็นการ ส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว และยกระดับมาตรฐานการบริหาร จัดการข้อมูลในสังคมไทยให้ สอดคล้องกับบริบทสากลอย่างยั่งยืน ประโยชน์ที่ได้รับจากบทเรียน การเรียนรู้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมิใช่เพียงการศึกษาเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมาย เท่านั้น หากแต่เป็นการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัว อันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อทุกภาคส่วนตระหนักและปฏิบัติตามหลักการของกฎหมาย อย่างเคร่งครัด ย่อมส่งผลให้สังคมไทยก้าวสู่การเป็นสังคมดิจิทัลที่มีความมั่นคง ปลอดภัย และเคารพสิทธิมนุษยชน อย่างยั่งยืน